

10.12.2024

Asia/13

§ 269

Lapsiperheiden kotipalvelun asiakasmaksun muutos 1.2.2025 alkaen

HEL 2024-015526 T 02 05 00

Päätös

Sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunta päätti, että lapsiperheiden kotipalvelu on maksutonta kaikille palvelun myöntämisen perusteet täytävälle perheille 1.2.2025 alkaen. Samalla lautakunta kumosi sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunnan päätöksen 2.5.2017 § 122.

Käsittely

Sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunta ei katsonut tarpeelliseksi kuul-la asiassa kutsuttua asiantuntijaa.

Esittelijä

sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Terhi Pippuri, perhepalvelujen johtaja, puhelin: 09 310 46012
terhi.pippuri(a)hel.fi

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimusohje, sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunta

Päätösehdotus

Päätös on ehdotuksen mukainen.

Esittelijän perustelut

Perhepalvelujen johtaja ***** on kutsuttuna asiantuntijana.

Lainsäädäntö

Lapsiperheiden kotipalvelu on sosiaalihuoltolain (790/2022, 18 a §) mukaista palvelua, jonka tavoitteena on tukea vanhemmuutta sekä edistää perheen arjessa selviytymistä ja voimavarojen vahvistamista. Se on kotiin vietävää palvelua, jossa perhetyöntekijä auttaa ja ohjaa perhettä arjen toiminnoissa. Lapsiperheellä on oikeus saada kotipalvelua, jos lapsen hyvinvoinnin turvaaminen ilman sitä ei ole mahdollista synnytyksen, sairauden, vamman tai muun vastaavan toimintakykyä alentavan syyn tai erityisen perhe- tai elämäntilanteen vuoksi.

Lain sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992, jäljempänä asiakasmaksulaki) 1 §:n mukaan hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveystalvakuista voidaan periä maksu palvelun käyttäjältä, jollei lailla toisin säädetä. Hyvinvointialue voi päätöksellään ottaa käyttöön laissa ja asetuksessa pienemmät maksut tai antaa palvelun maksutta. Helsingin kaupunkiin sovelletaan, mitä hyvinvointialueista on säädetty.

Muutosohjelma

Sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunta päätti 19.9.2023 § 183 käynnistää muutosohjelman ja sen toimenpiteiden valmistelun talouden tasapainottamiseksi vuosille 2023–2026. Muutosohjelman toimenpiteet on ryhmitelty viiden teeman alle. Muutokset kotipalvelun asiakasmaksussa liittyvät palvelurakenne ja johtaminen -teemaan, joka koostuu toimenpiteistä, joilla pyritään kehittämään asiakkaaksi tulon prosessia ja keventämään palvelurakenteita raskaista ja kalliista hoitomuodoista kevyempiin ja ennaltaehkäiseviin palveluihin.

Esitetyt muutokset

Lapsiperheiden kotipalvelun muuttamista maksuttomaksi esitetään myös muiden kuin lastensuojelun, vammaissosiaalityön, perhesosiaalityön ja lastensuojelun palvelutarpeen arvioinnin aikaisessa asiakkuudessa oleville perheille. Palvelun tarjoaminen maksuttomana yleisten sosiaalihuollon palvelujen asiakkuudessa oleville turvaa palvelun saatavuutta ja ratkaisee nykyiseen asiakasmaksulakiin liittyviä haasteita, jotka estävät palvelun järjestämisen mahdollisimman tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Lapsiperheiden kotipalvelu

Lapsiperheiden kotipalvelua käytti Helsingissä vuonna 2023 noin 1600 perhettä. Palvelun asiakkaista 70 % oli varhaisen tuen perheitä ja 30 % sosiaalityön asiakasperheitä.

Asiakkaiden palvelutarve vaihtelee kevyen tuen tarpeesta vaativampaan tukeen. Tällä hetkellä palvelun piirin ohjautuu aikaisempaa enemmän vahvaa ja monenlaista tukea tarvitsevia asiakkaita. Kotipalvelun tarvetta arvioidaan palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä. Lapsiperheiden kotipalvelu on osa tavoitteellista, suunnitelmallista ja määräaikaista yhdessä perheen ja yhteistyötahojen kanssa tehtävää vanhemmuuden sekä arjessa selviytymisen tukemista.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan strategisen hankinnan yksikkö teki lapsiperheiden kotipalvelusta tuotantotapa-analyysin (sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunta 1.10.2024, 198 §), joka osoitti palvelun järjestämiseen liittyviä kehittämiskohteita, joita parantamalla palvelun laa-

tua ja tehokkuutta voidaan lisätä. Asiakasmaksu oli yksi tuotantotapa-analyysin esille nostama seikka.

Lapsiperheiden kotipalvelua järjestetään monituottajamallilla: omana palveluna, ostopalveluna ja palvelusetelillä. Vuonna 2023 hieman yli puolet palvelusta järjestettiin omana palveluna ja loput ostopalveluina. Palvelutuotannon kustannuksista noin kolme neljäsosaa kului omaan palvelutuotantoon.

Asiakasmaksujen nykytilanne

Asiakasmaksulain (10 §) mukaan palvelun asiakasmaksut määräytyvät palvelutarpeen mukaan.

Tilapäinen palvelutarve tarkoittaa palvelutarvetta alle 2 kuukauden ajan tai harvemmin kuin kerran viikossa. Palvelusta voidaan periä hyvinvointialueen päättämä kohtuullinen maksu. Helsingin kaupungilla maksut ovat tällä hetkellä omana palvelutuotantona: 0–3 tuntia 9,80 euroa, 3–6 tuntia 13,90 euroa, yli 6 tuntia 19,50 euroa. Palvelusetelillä omavastuu on 0–25 euroa/tunti (keskiarvo 8,2 euroa/tunti).

Säännöllinen palvelutarve tarkoittaa palvelutarvetta yli 2 kuukauden ajan ja vähintään kerran viikossa. Palvelusta peritään kuukausimaksu, jonka maksuprosentti määräytyy palvelutuntien, perheeseen ja tulojen mukaan. Jatkuvan ja säännöllisen lapsiperheiden kotipalvelun tulorajat perheeseen mukaan:

perheen koko/henkilöä	euroa kuukaudessa
1	653
2	1205
3	1891
4	2338
5	2830
6	3251

Laki määrittelee enimmäismaksuprosentit, mutta palvelun järjestäjä voi käyttää alempia maksuprosentteja tai määritellä palvelun maksuttomaksi. Helsingissä asiakasmaksut ovat valtakunnallisesti verraten maksuja käyttävistä alueista alhaisimmat.

Helsingissä palvelu on maksullista varhaisen tuen asiakkaille ja maksutonta sosiaalityön asiakkaille (lastensuojelu, vammaissosiaalityö, perhesosiaalityö ja lastensuojelun palvelutarpeen arvioinnin aikainen asiakkuus). Toimialalle palvelusta perittäviä maksuja maksoi viime vuonna 40 % lapsiperheiden kotipalvelun asiakkaista.

Vuonna 2023 palvelun asiakasmaksutulot olivat 61 000 euroa. Asiakasmaksujen keräämiseen kuluvat kustannukset olivat noin 120 000 euroa (mukaan lukien käytetyt työresurssit). Asiakasmaksujen keräämisen kustannukset ovat siis siitä saatuja tuloja suuremmat.

Asiakasmaksulakia uudistettiin vuonna 2021. Uudistuksen myötä mahdollisuus tarjota asiakkaille lisäkäyntejä käytännössä poistui palvelusta maksavien asiakkaiden osalta, sillä lisäkäyntien tarjoamiseen liittyy aina tarve arvioida käyntimäärien vaikutusta asiakasmaksuihin. Tällä hetkellä asiakasmaksu ohjaa palvelun käyttöä jopa palveluntarvetta enemmän.

Tällä hetkellä 70 % hyvinvointialueista tarjoaa palvelua maksullisena ja 30 % alueista maksuttomana. Maksullisilla alueilla suurimmalla osalla on käytössä säännöllisen palvelun enimmäismaksuprosentit.

Nykytilanteessa asiakasmaksut saattavat nostaa palvelun käytön kynnystä. Palvelun alkaessa aikaa kuluu epätarkoituksenmukaisesti maksujen kuvaamiseen ja selvittelyyn. Tuloihin perustuvan palvelun hinta ei ole asiakkaalle tiedossa palvelun alkaessa, ja lasku voi olla isompi kuin asiakas osaa odottaa. Asiakasmaksuprosessi on kuormittava palvelulle ja siihen menee merkittävä määrä palvelun voimavaroja.

Asiakasmaksuun tehtävän muutoksen vaikutukset

Lapsiperheiden kotipalvelun tarjoaminen maksuttomana yleisten sosiaalihuollon palvelujen asiakkaille on panostus varhaiseen tukeen, ja on Helsingin kaupunkistrategian ja lapsistrategian mukaista. Palvelun maksuttomuus vahvistaa Helsingissä tarjottavien lapsiperheiden varhaisen tuen palveluita.

Maksuttomuus mahdollistaa asiakkaille vahvemmin yksilölliseen palveluntarpeeseen perustuvia kotipalvelun palvelujaksoja ja palvelussa henkilöstöresurssien tehokkaamman käytön suoraan asiakastyöhön. Kotipalvelun henkilöstön voimavaroja vapautuu asiakasmaksujen selvittelystä muuhun työhön. Tällä hetkellä asiakkaiden tulojen selvittämiseen kohdentuu 2-3 perhetyöntekijän eli lähihoitajan työpanos. Lisäkäyntien tarjoaminen helpottuu, mikä tukee myös oman palvelutuotannon tehostamista, kun peruttujen asiakaskäyntien tilalle voidaan tarjota lisäkäyntiä toiselle perheelle.

Maksuttomuus mahdollistaa palvelun saamisen maksukyvystä tai voimavaroista huolimatta silloin, kun perheellä on sosiaalihuoltolain mukainen oikeus palveluun eli toimintakykyä alentava syy tai erityinen perhe- tai elämäntilanne.

Taloudelliset vaikutukset

Lapsiperheiden kotipalvelun toimintakulut vuonna 2023 olivat 6,8 miljoonaa euroa, mikä oli 1 % perhe- ja sosiaalipalvelujen kustannuksista. Palvelun tulot ovat laskeneet 40 % vuodesta 2019. Tulojen laskuun ovat vaikuttaneet asiakasmäärän lasku, uudistetun asiakasmaksulain vaikutukset sekä käyntiperusteisen maksun soveltaminen myös muissa kuin tilapäisissä palvelutarpeissa. Tuloista 63 % tuli tilapäisestä palvelusta ja loput säännöllisestä palvelusta. Palvelun kokonaiskustannuksista noin 15 % kului palvelun järjestämiseen liittyviin kuluihin.

Asiaksmaksujen poistaminen tuo palvelulle lisäkustannuksia tuotantotapa-analyysin arvion mukaisesti maltillisesti, noin 10 000–30 000 euroa. Suoria lisäkustannuksia syntyy, kun asiaksmaksuista perittävät tulot poistuvat (noin 60 000 euroa) ja palvelusetelistä poistuu omavastuu (noin 75 000 euroa). Epäsuoria kustannusten säästöjä syntyy, kun kotipalvelun asiaksmaksujen keräämiseen liittyvät prosessit poistuvat ja niihin kohdentunut resurssi voidaan osoittaa kotipalvelun suoraan asiakastyöhön tai sopeuttaa henkilöstöresurssia, jolloin arvioidut säästöt asiaksmaksuprosessin poistamisesta ovat noin 110 000 euroa.

Kotipalvelun muuttuessa myös yleisen sosiaalihuollon asiakkaille maksettomaksi, tulosidonnainen palveluseteli poistetaan ja palveluseteli ilman omavastuuta voidaan muuttaa koskemaan lastensuojelun, perhe- ja sosiaalihuollon, vammaispalvelujen ja lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnin lisäksi myös muita sosiaalihuollon asiakkuudessa olevia. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että osalle nykyisen tulosidonnaisen palvelusetelin saaville tarjotaan palveluseteli, jossa ei ole omavastuuta.

Toimivalta

Helsingin kaupungin hallintosäännön 10 luvun 1 §:n 3 momentin 1 kohdan mukaan, ellei toimivallasta ole muutoin säädetty tai määrätty, toimialalautakunta omalla toimialallaan päättää tai hyväksyy perusteet ja rajat, joiden mukaan viranomaisen päättää, hinnoista, maksuista, vuokrista ja korvauksista sekä vapautuksesta toimialalle kohdistettavan maksun, korvauksen ja muun saatavan suorittamisesta.

Vaikutusten arviointi

Sosiaalihuoltolain nojalla myönnettävä lapsiperheiden kotipalvelu on tarkoitettu ennaltaehkäiseväksi ja varhaisen tuen palveluksi, jonka tehtävänä on tukea perheen jaksamista ja pärjäämistä joko tilapäisissä tai pidempiaikaisissa kuormittavissa tilanteissa. Palvelun matala kynnys toteutuu paremmin ilman asiaksmaksua. Lisääntynyt lapsiperheköyhyys vaikuttaa jatkossa asiakasryhmän maksukykyyn entisestään. Palvelun maksuttomuus tukee palvelun oikea-aikaisuuden toteutumista.

Nykytilanteessa jo pelkästään tuloseelvityksen toimittaminen liitteineen on monelle perheelle haastava tehtävä, vaikka maksukykyä olisikin.

Tarpeenmukaisen ja riittävän tuen antamisella voidaan ehkäistä ongelmien pahenemista ja kasautumista ja siten vähentää erityispalvelujen tai lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarvetta.

Esittelijä

sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Terhi Pippuri, perhepalvelujen johtaja, puhelin: 09 310 46012
terhi.pippuri(a)hel.fi

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimusohje, sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunta